

Філософське осмислення світу політики

Юрій Шайгородський,

кандидат психологічних наук
президент Українського центру
політичного менеджменту

Наша країна перебуває на важливому етапі свого історичного розвитку. Відбуваються докорінні перетворення у всіх сферах суспільного життя, які супроводжуються появою відповідних моделей розвитку, спрямованих на подолання протиріч суспільства і держави та формування нової парадигми їх взаємодії.

Зокрема, зміни у політичній сфері характеризуються плюралістичною організацією влади, динамічним розвитком політичних комунікацій, інтеграцією широких мас населення в політичний процес, переосмисленням політичних цінностей тощо.

За таких обставин виникає потреба формування нової політологічної парадигми, яка, з одного боку, стимулюватиме цивілізаційний розвиток української держави, а з іншого – дозволить зберегти національну, етнічну і, зрештою, особистісну індивідуальність.

Суттєвим надбанням української наукової думки став збірник „Філософія політики”, створений провідними фахівцями – політологами і філософами з ініціативи і під керівництвом кандидата філософських наук, доцента А. В. Толстоухова.

Вдала спроба систематизації філософської теорії реалізована в шести логічно пов'язаних книгах – підручнику, короткому енциклопедичному словнику та хрестоматії у чотирьох томах.

У підручнику „Філософія політики” ґрунтовно викладені основні засади політологічних знань. Заслуговує на увагу вже сам структурно-тематичний поділ книги, особливо такі її розділи, як „Політична онтологія”, „Політична антропологія” і „Теорія та методологія політичного пізнання”.

Так, „Політична онтологія” розкриває сутність політичного світу, сутність та структуру політичної влади, сутнісні ознаки політичної діяльності. Цікавою новацією є класифікація форм політичної діяльності, а саме політичного представництва, публічного адміністрування та політичної залученості. Розкриття цих питань дозволяє по-новому зрозуміти проблеми взаємодії між громадянами та політичною елітою в

умовах третьої хвилі демократії, необхідність посилення ролі громадян у політичному процесі.

Вагомим здобутком колективу авторів-упорядників під керівництвом В. П. Андрущенка є виклад сучасного розуміння співвідношення політики і моралі, а також тлумачення категорій політичної етики відповідно до новітніх підходів міжнародного політичного простору. На сьогодні необхідність узгодженій гуманістичній, морально відповідальній політиці стає загальнолюдською потребою, вимогою сучасного етапу розвитку людської цивілізації.

Принцип систематизації втілено не лише у викладі матеріалу, а й у бібліографічному списку літератури, поданому наприкінці підручника. Майже 400 джерел української та зарубіжної філософії з виокремленням підручників, навчальних посібників та довідкової літератури значно полегшать роботу студентів, викладачів, всіх, хто переймається проблемами філософії та політичних наук.

Цінність збірника посилюється узагальненням понятійного поля філософії політики, викладом основних категорій і термінів у короткому енциклопедичному словнику. На 670 сторінках можна ознайомитися не лише з усталеними політологічними поняттями. У словникові знаходимо тлумачення геополітичних, зовнішньополітичних, а також соціологічних, культурологічних і філософських категорій.

Вельми актуальними в умовах розбудови української демократичної, правової держави та становлення громадянського суспільства є поняття „інтереси соціальні”, „корупція”, „маніпулювання політичне”, „соціалізація політична”, „управління політичне” тощо. Окремо виділено статтю „XX століття” як особливий період розвитку історії людської цивілізації. У такий спосіб здійснено першу спробу виявити загальні та своєрідні ознаки минулого століття.

Додає вагомості словнику й алфавітний перелік особистостей, причетних до світу політики. На шпальтах „Філософії політики” можна „зустрітися” з багатьма відомими особистостями, починаючи від Платона та Аристотеля і закінчуючи нашими сучасниками – В. Бабкіним, В. Кременем, Р. Мертоном, О. Онищенком, Ф. Рудичем, Ю. Хабермасом та ін.

Органічним доповненням до підручника і словника стала хрестоматія „Філософія політики”. В чотирьохтомному виданні зібрано політологічні першоджерела, починаючи з „Законів Хаммурапі”. Крім того, у першому томі читаємо рідкісні твори – „Сповідь” Августина Блаженного, „Про право війни та миру” Гуго Гроція, „Казання про владу” Петра Могили.

Окремий том присвячено філософсько-політичній класиці (Д. Юм, І. Кант, Г. Спенсер та ін.), а також філософсько-політичній думці марксизму. Це свідчить про неупередженість авторського колективу та прагнення уникнути суб'єктивістського ставлення при формуванні збірника.

актуальні видання

актуальні видання

Зasadничі принципи сучасної політологічної теорії відображені в роботах Макса Вебера, Девіда Істона, Карла Поппера та ін., які знаходимо у третьому томі хрестоматії.

Природно, що розділ про розвиток філософії політики на теренах незалежної України починається викладом основоположних нормативних актів, які засвідчують появу нової держави. Йдеться, насамперед, про „Декларацію про державний суверенітет України” та „Акт проголошення незалежності України”. Сучасний період розвитку політологічної теорії і практики в Україні репрезентують відомі політичні діячі та вчені-політологи (Л. Кравчук, В. Литвин, І. Курас, А. Толстоухов та ін.).

„Філософія політики” – неординарне видання. Воно вкрай необхідне для українського „перехідного” суспільства, яке визначає стратегічні пріоритети, відпрацьовує дієві моделі та засоби їх досягнення.

Проблеми українського націєтворення

Крисаченко В. С., Степико М. Т., Власюк О. С. та ін. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В. С. Крисаченка. – К.: НІСД, 2003. – 632 с.

У Національному інституті стратегічних досліджень (НІСД) відбулася презентація колективної монографії „Українська політична нація: генеза, стан, перспективи”, створеної в межах загальноінститутського проекту „Гуманітарний розвиток України”. До авторського колективу цієї ґрунтовної праці крім працівників НІСД увійшли вчені інститутів Національної академії наук України, Національного університету ім. Т. Шевченка та інших освітніх установ.

Презентував книгу перший заступник директора НІСД доктор економічних наук Олександр Власюк. В обговоренні праці взяли участь завідуючий відділом НІСД доктор політичних наук Валерій Барков, перший проректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова доктор філософських наук Володимир Бех, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України член-кореспондент НАН України Микола Михальченко, професор Національного університету ім. Т. Шевченка доктор філософських наук Микола Хилько та інші вчені. Вони відзначили актуальність питань, що знайшли висвітлення в монографії, ґрунтовність розгляду ключових проблем сучасного націєтворення в країні як концептуальної політичної константи. Зазначалося, що поява такої праці свідчить про потужний потенціал української науки й слугуватиме подальшому розвою політичної думки.

В монографічному дослідженні розглядаються пріоритетні питання українського державотворення, порушені в контексті становлення і розвитку національно-політичної та соціокультурної ідентичності громадян України, а саме: історичні передумови формування етнічної та соціальної структури населення країни, основні етапи формування її державності; історичний досвід розвитку політичних націй сучасності, зокрема історико-культурні особливості їхнього становлення, механізми функціонування і вироблення політичної культури; процеси самоорганізації та відтворення етнічних, соціокультурних, ментальних, виробничих тощо сил; генеза і становлення в Україні держави новітнього типу; збереження культурних цінностей національних меншин і корінного

народу; політико-правове поле прав людини і забезпечення прав представників національних меншин на збереження і розвиток своєї етнокультурної самобутності; перспективи розвитку в Україні системи політичної влади; актуальні проблеми політичної культури, місце і роль громадських організацій у суспільно-політичному житті; геостратегічні пріоритети та євроінтеграційний вибір України.

Про діапазон охоплених науковцями проблем можна скласти уявлення з назв розділів монографії: „Теоретико-методологічний аналіз націєтворчих процесів”, „Український етнос у просторі і часі”, „Історичний досвід і становлення української політичної нації”, „Політико-ідеологічні засади національної ідентичності”, „Соціальні виміри буття української політичної нації”, „Взаємовідносини держави і суспільства в Україні”, „Політичні партії як чинник формування політичної влади в Україні”, „Динаміка політичних процесів у сучасній Україні”, „Цивілізаційний вибір України”.

Як зазначає у вступному слові до книги директор НІСД доктор економічних наук Анатолій Гальчинський, „провідною думкою дослідження є теза про необхідність активізації зусиль, спрямованих на політичну консолідацію громадян України навколо спільних національних інтересів і культурних цінностей, на збереження національного миру, подолання існуючих суперечностей і досягнення належного рівня життя, який відповідатиме потребам і прагненням громадян. Водночас проголошений курс на розбудову правової, демократичної держави, на створення умов для становлення громадянського суспільства є свідомим культурно-цивілізаційним вибором України, який безперечно засвідчує її євроінтеграційні прагнення та зорієнтованість на європейські культурні цінності. Історична неминучість, культурна невипадковість і водночас реальна можливість просування цим стратегічним маршрутом є єдиною, принциповою умовою подальшого демократичного історичного поступу українського суспільства”.

Монографія розрахована на політиків, державних службовців, науковців, фахівців з державного управління, всіх, хто цікавиться актуальними проблемами суспільного розвитку України. Вона може бути використана як навчальний посібник студентами вищих навчальних закладів.